

GÖTEBORGS UNIVERSITET
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

**Utsatthet för barnmisshandel och relationer till jämnåriga i
ungdomsåren**

Nina Ambrus

Examensarbete 30 hp
Psykologprogrammet
PM 2519
Vårterminen 2021

Handledare: Sabina Kapetanovic

Utsatthet för barnmisshandel och relationer till jämnåriga i ungdomsåren

Nina Ambrus

Sammanfattning. Barnmisshandel är ett stort problem som bland annat kan leda till omfattande negativa effekter på vänskapsrelationer och relationer till jämnåriga för den drabbade. Studiens syfte var att undersöka samband mellan utsatthet för barnmisshandel och relationer till närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner bland ett urval av ungdomar i årskurs 8/9 ($N = 1307$). Data från det longitudinella forskningsprojektet LoRDIA användes. Pearsons korrelationsanalys och t -test för oberoende grupper visar att det finns ett samband mellan utsatthet för barnmisshandel och problem med jämnåriga, att ungdomar som utsatts för barnmisshandel upplever lägre stöd från vänner och i högre utsträckning umgås med normbrytande vänner än ungdomar som inte utsatts för barnmisshandel. Resultaten diskuteras i relation till tidigare studier och förslag till vidare forskning ges.

Barnmisshandel är ett utbrett folkhälsoproblem i världen som orsakar omfattande skador, på såväl kort som på lång sikt, hos den som utsätts (Jernbro & Jansson, 2016; WHO, 2020). Forskning har bland annat visat barnmisshandels negativa effekter på relationer till jämnåriga vilket kan leda till ökad risk för umgänge med normbrytande jämnåriga och försämrad psykisk hälsa (se bland annat Andershed & Andershed, 2019; Badr et al., 2018; Flynn et al., 2014; Kim & Cicchetti, 2010). Föreliggande studie ämnar studera skillnader mellan ungdomar som utsatts för barnmisshandel och ungdomar som inte utsatts, avseende kvalitet i vänskapsrelationer, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner.

Definition, undergrupper och förekomst av barnmisshandel

Kommittén mot barnmisshandel rekommenderade i sitt förarbete följande definition av barnmisshandel: "... när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov. Med barn avses varje människa under 18 år." (SOU, 2001:72 s. 120). Barnmisshandel är ett begrepp som innefattar flera typer av övergrepp och försummelse vilka kan delas in och definieras på en mängd olika sätt i forskning. En relativt vanlig indelning görs i de fem undergrupperna fysiska övergrepp, psykiska övergrepp, sexuella övergrepp, fysisk försummelse och känslomässig försummelse (se bl a Bernstein et al., 2003; Caldwell, 2013; Jernbro & Jansson, 2016; Salokangas et al, 2018). Denna indelning kommer att användas i föreliggande studie. De fem undergrupperna kan definieras enligt följande: Sexuella övergrepp som "sexuell kontakt eller utövande mellan ett barn under 18 år och en vuxen eller äldre", fysiska övergrepp som "fysiska angrepp på ett barn av en vuxen eller äldre person som innebär en risk för

eller resulterar i skada”, känslomässiga övergrepp som ”verbala angrepp på ett barns känsla av värde eller välmående, eller förnedrande eller förringande beteende riktat mot ett barn av en vuxen eller äldre person”, fysisk försummelse kan definieras som ”underlåtenhet av omsorgsgivare att tillgodose ett barns grundläggande fysiska behov, inkluderat mat, logi, kläder, säkerhet och sjukvårdskontakter” och känslomässig försummelse som ”underlåtenhet av omsorgsgivare att möta barnets grundläggande känslomässiga och psykologiska behov, inkluderat kärlek, tillhörighet, uppfostran och stöd” (Bernstein et al., 2003, s. 175). Ibland väljer forskare att göra en mer övergripande indelning i de två grupperna övergrepp och försummelse (se bl a Ban & Oh, 2016; Music, 2011).

Sverige var 1979 det första landet i världen att införa förbud för föräldrar att utsätta sina barn för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (SFS 1949:381). I Föräldrabalken står att ”Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.” (SFS 1949:381, 6 kap. 1 §). Sedan barnaga förbjöds har våld mot barn i uppfostringssyfte minskat kraftigt i Sverige och befinner sig internationellt på en låg nivå till följd av en förändrad syn på att utsätta barn för våld (Jernbro & Jansson, 2016). I en kartläggning gällande förekomst av våld mot barn i Sverige 2016, med 4741 ungdomar, uppgav 44 % att de utsatts för någon typ av misshandel av en vuxen och 36 % att de utsatts av en föräldrafigur (Jernbro & Jansson, 2016). Dessa siffror visar att det fortfarande krävs aktivt arbete och insatser riktade mot vuxnas utövande av våld mot barn. De olika undergrupperna av barnmisshandel överlappade i hög utsträckning varandra (Jernbro & Jansson, 2016). Studier visar att det är vanligt förekommande att undergrupperna överlappar och att barn som utsätts för misshandel sällan utsätts för enbart en typ av misshandel (Bolger & Patterson, 2001; Cyr et al., 2010; Higgins, 2004; Sperry, 2008).

Trots att det är vanligt att utsatthet för olika typer av barnmisshandel överlappar finns det forskare som argumenterar för att undersöka undergrupperna av misshandel separat med hänvisning till att olika typer av utsatthet leder till olika typer av svårigheter (Ammerman et al., 1986; Bolger et al., 1998; Caldwell, 2013). Forskare som argumenterar mot att studera undergrupperna separat hänvisar till att barn som utsätts ofta utsätts för flera typer av misshandel vilket gör att det är svårt att skilja dem åt och medför att det är problematiskt att studera undergrupperna enskilt (Bolger & Patterson, 2001; Cyr et al., 2010; Higgins, 2004). Risken finns att felaktiga slutsatser dras gällande konsekvenser av en undergrupp av barnmisshandel när det kanske inte är den enda typ av misshandel barnet utsatts för. Hur svåra konsekvenserna blir verkar snarare vara en effekt av frekvens och varaktighet än typ av misshandel (Bolger & Patterson, 2001; Higgins, 2004). Det finns en kumulativ effekt av utsatthet och olika former av psykisk ohälsa vilket innebär att fler former av misshandel och/eller grövre misshandel har större effekt på psykiskt välbefinnande (Jernbro & Jansson, 2016).

Konsekvenser av barnmisshandel och jämnårigas betydelse

Överlag kan utsatthet för barnmisshandel leda till en lång rad omfattande och svåra konsekvenser under livet. Studier visar bland annat på samband mellan barnmisshandel och negativa effekter på kognitiv utveckling, psykisk hälsa, förmåga till känsloreglering, riskbeteenden, aggressivitet och våldsbänagenhet (Caldwell, 2013;

Jernbro & Jansson, 2016; WHO, 2020). Bolger med kollegor (1998) konstaterar att de svårigheter som misshandlade barn uppvisar inte kan kopplas till andra riskfaktorer, svårigheterna tycks snarare härstamma från upplevelserna kopplade till misshandeln. Felitti med kollegor (1998) genomförde en omfattande studie gällande svåra barndomsupplevelser (Adverse Childhood Experiences, ACE) och konsekvenser på hälsa i vuxen ålder. De kategoriserade sju typer av svåra barndomsupplevelser och jämförde utsatthet för antal kategorier med risktagande, hälsostatus och sjukdom i vuxen ålder. Studien visar ett starkt samband mellan grad av exponering för svåra barndomsupplevelser och psykisk ohälsa men också ökad risk för fysiska sjukdomar såsom cancer, hepatit och hjärt-/kärlsjukdom (Felitti et al., 1998). Dessa resultat har replikerats i ett stort antal studier och ACE är numera ett vedertaget begrepp i forskning gällande svåra barndomsupplevelser (se bl a Hughes et al, 2017; Salokangas et al., 2018).

Alla som utsätts för barnmisshandel utvecklar dock inte problem. Studier har undersökt mekanismer som bidrar till motståndskraft mot negativa effekter av de svåra upplevelser som barnmisshandel innebär. Vänskapsrelationer och det stöd de innebär är en identifierad faktor som kan mildra eller skydda mot negativa effekter av barnmisshandel (Ban & Oh, 2016; Bolger et al, 1998; Folger & O'Dougherty Wright, 2013; Schultz et al., 2009). Utsatthet för barnmisshandel leder dock ofta till svårigheter att skapa och bibehålla positiva relationer till jämnåriga. Studier har återkommande visat att misshandlade barn har mer sociala svårigheter och sämre relationer till jämnåriga jämfört med barn som inte utsatts (Bohut Bonnen, 2014; Bolger & Patterson, 2001; Bolger et al., 1998; Caldwell, 2013). En följd av utsatthet för barnmisshandel är negativ påverkan på barnets sociala kompetens, vilken är avgörande för förmågan att relatera till jämnåriga och andra genom livet (Bohut Bonnen, 2014; Braverman, 2015). En följd av utsatthet för barnmisshandel kan också vara minskat intresse för andra människor och sämre förmåga att bry sig om andra (Music, 2011). Övergrepp och försummelse är föräldrabetenden av hård och bestraffande natur och bristande gensvar på barnets behov, vilket minskar barnets möjlighet att lära sig prosociala beteenden och ökar benägenheten att i samspel med andra använda tvingande och aggressiva beteenden (Bolger & Patterson, 2001).

Utsatthet för långvarig misshandel är associerat med mer aggressivitet och ökad risk att avvisas av jämnåriga i barndom och yngre tonår (Bolger & Patterson, 2001). I en studie av Kim och Cicchetti (2010) visade barn som utsatts för barnmisshandel högre grad av svårigheter med känsloreglering och mer utåtagerande problem jämfört med kontrollgrupp, och tenderade till följd av störande och aggressivt beteende att i större utsträckning väljas bort av jämnåriga. Barn som trots misshandel hade god förmåga till känsloreglering var mer accepterade av jämnåriga och hade lägre sannolikhet att visa internaliserade symtom såsom tillbakadragenhet, depression och ångest över tid (Kim & Cicchetti, 2010). Det finns studier som funnit könsskillnader gällande aggressivitet som konsekvens av barnmisshandel, där pojkar i högre grad uppvisar fysisk aggressivitet medan flickor i högre utsträckning uppvisar relationell aggressivitet, exempelvis utfrysning, ryktesspridning och andra beteenden för att skada relationer (Cullerton-Sen et al., 2008). Handley med kollegor (2019) fann att utsatthet för barnmisshandel predicerade mer relationell aggressivitet, negativ dynamik och tvingande samspel med vänner men fann inga könsskillnader. Music (2011) gjorde indelning i barn som utsatts för övergrepp och barn som utsatts för försummelse och fann skillnader mellan grupperna, barn som utsatts för övergrepp tenderar att vara mer aggressiva och

utåtagerande medan barn som utsatts för försummelse är mer tillbakadragna. Både aggressivitet och tillbakadragenhet kan på olika sätt leda till problem i relationer till jämnåriga och innebära bristande socialt stöd. Chapple med kollegor (2005) fann samband mellan utsatthet för försummelse och ökad sannolikhet för våldsutövande senare i livet, vilket medieras av avvisande av jämnåriga. Sperry (2008) fann att barn som utsatts för övergrepp, men inte de som utsatts för försummelse, hade signifikant högre känslighet för att bli avvisade av andra jämfört med kontrollgrupp. Forskningen visar inte helt samstämmiga resultat men pekar i stort på att barn som utsätts för misshandel, oavsett undergrupp, tenderar att i högre utsträckning ha problem med jämnåriga jämfört med barn som inte utsatts. Dessa problem kan dock ta sig olika uttryck.

Betydelsen av vänskapsrelationer ökar med stigande ålder under barndomen och i tonåren har jämnåriga störst betydelse för och mest påverkan på individen (Allen et al., 2006; Waldrip et al., 2008). Att avvisas av jämnåriga under tidiga skolår ökar risken för att utveckla beteendeproblem tidigt i livet (Miller-Johnson et al., 2002). Relationer till jämnåriga är viktiga för att utveckla social kompetens, erbjuda stöd och främja anpassning till omgivningen (Heerde & Hemphill, 2018). Positiva relationer till andra kan skydda mot negativ utveckling (Heerde & Hemphill, 2018; Higgins, 2004) och minska risken för internaliserade problem (Kim & Cicchetti, 2010). Däremot kan avsaknad av vänner, avsaknad av acceptans av jämnåriga och utsatthet för mobbning öka risken för anpassningssvårigheter (Waldrip et al., 2008).

Vänners attityder och beteende har också påverkan på den unges eget beteende vilket gör att det är av stor betydelse vilken typ av vänner ungdomen spenderar tid med. Umgänge med prosociala vänner ökar sannolikheten för prosocialt beteende. Ungdomar med aggressivt och/eller normbrytande beteende tenderar dock att avvisas av prosociala jämnåriga vilket medför att den unge går miste om möjligheter till övning i samspel med andra och utveckling av sociala färdigheter (Andershed & Andershed, 2019). Begreppet normbrytande beteende kan ha olika innebörd beroende på sammanhang. Här avses problematiska beteenden som på olika sätt innebär att den unge bryter mot samhällets normer, regler eller lagar, i linje med den innebörd som ofta används för begreppet i forskning (Andershed & Andershed, 2019). Umgänge med jämnåriga som ägnar sig åt normbrytande beteenden ökar risken att själv ägna sig åt sådana beteenden (Andershed & Andershed, 2019) och att umgås med jämnåriga som ägnar sig åt antisociala eller normbrytande beteenden är en stark prediktor för aggressivt beteende och ungdomsbrottslighet (Farrell et al., 2017).

Anknytning och barnmisshandel

Under de första levnadsåren är relationer till familjemedlemmar de viktigaste, särskilt föräldra-barnrelationen är av betydelse för barnets utveckling (Caldwell, 2013). Anknytningsteorin används frekvent som teoretisk utgångspunkt i forskning kring barnmisshandel (Sperry, 2008). Anknytningsteorin utarbetades av John Bowlby och utvecklades med hjälp av Mary Ainsworth. Utgångspunkten är att spädbarnet knyter an och skapar ett psykologiskt band till sin eller sina närmsta vårdare, vanligen förälder/föräldrar. I samspelet med föräldern utvecklar barnet mentala representationer av sig själv, av föräldern och av samspelets mönster dem emellan, och dessa så kallade inre arbetsmodeller ligger till grund för barnets självvärdering, förmåga till

känsloreglering och värdering av trygghet i relationer till andra (Allen, 2011; Bowlby, 1977).

Föräldrarnas respons på barnets närhetssökande påverkar barnets fortsatta beteenden och ligger till grund för vilket anknytningsmönster barnet utvecklar. Barn med trygg anknytning är trygga i att föräldern är lyhörd för deras behov och tröstar dem när de behöver det (Allen, 2011). När föräldern i alltför hög utsträckning brister i adekvata reaktioner på barnets närhetssökande kan andra typer av mönster utvecklas. Två otrygga anknytningsmönster är undvikande och ambivalent anknytning. Barn med undvikande anknytningsmönster har låg tilltro till att andra finns för dem (Caldwell, 2013). De tenderar att vara mer passiva och söker inte tröst och närhet hos föräldern, till följd av tidigare erfarenheter av att bli avvisade i liknande situationer (Allen, 2011; Main, 2000). Ambivalent anknytningsmönster kan utvecklas till följd av att föräldern reagerat oförutsägbart när barnet sökt tröst och närhet. Barn med detta anknytningsmönster kan te sig ängsliga och klängiga, de har stort fokus på föräldern istället för att utforska sina omgivningar men låter sig inte tröstas av föräldern (Allen, 2011; Main, 2000). Utöver de två otrygga anknytningsmönstren finns ett desorganiserat mönster, vilket karaktäriseras av att barnet saknar organiserade sätt att söka tröst och kan uppvisa märkliga och motsägelsefulla beteenden. Anknytningspersonen, som barnet vänder sig vid upplevd oro, är också den person som väcker barnets rädsla vilket är en paradox som inte går att lösa (Hesse & Main, 2006). Desorganiserad anknytning har också visat sig vara en betydande riskfaktor för att utveckla psykopatologi senare i livet (Main, 2000; Van Ijzendoorn et al., 1999).

Anknytningen och de inre arbetsmodellerna påverkar samspel med andra i barndomen och genom livet. Barn med trygga inre arbetsmodeller har ofta en positiv förväntan på samspel med vuxna och jämnåriga, med tilltro till att andra accepterar och stöttar dem, och kommer att möta sin omgivning utifrån det. Barn med otrygga inre arbetsmodeller av sig själv och andra bemöter däremot ofta sin omgivning på ett sätt som leder till negativt samspel, de misstolkar lätt social information vilket vidmakthåller och förstärker deras negativa föreställning av socialt samspel och står i vägen för fungerande relationer till andra (Caldwell, 2013). Tidig anknytningsproblematik resulterar också med högre sannolikhet i problematiska kärleksrelationer och svårigheter i föräldraskap senare i livet (Caldwell, 2013; Riva Crugnola et al., 2019).

Barnmisshandel har ett starkt samband med otrygg och/eller desorganiserad anknytning vilket är välbelagt i forskning (Cyr et al., 2010; Roisman et al., 2017) och barnmisshandel anses vara en av de viktigaste orsakerna till otrygg/desorganiserad anknytning (Baer & Daly Martinez, 2006). Utsatthet för barnmisshandel, särskilt flera typer av misshandel och under flera utvecklingsperioder har konstaterats korrelera med mer otrygg anknytning i tonår och vuxen ålder (Raby et al., 2017; Roisman et al., 2017). Flera metastudier har visat tydlig överrepresentation av otrygg och/eller desorganiserad anknytning hos misshandlade barn jämfört med kontrollgrupp, i vissa fall så mycket som två till tre gånger högre förekomst (Baer & Daly Martinez, 2006; Morton & Browne, 1998; Van Ijzendoorn et al., 1999).

Syfte

Barnmisshandel och dess påverkan på anknytning, sociala förmågor och relationer till jämnåriga har ett gediget forskningsunderlag. Även betydelsen av vänner i tonåren, jämnårigas påverkan på det egna beteendet och de risker det innebär att umgås med normbrytande jämnåriga har varit föremål för omfattande forskning. Däremot har jag inte funnit studier kring barnmisshandel och samband med umgänge med normbrytande jämnåriga i tonåren. Jag har inte heller funnit några studier som undersökt samband mellan barnmisshandel och vänskapsrelationer, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande jämnåriga i en och samma studie. Utgångspunkten i föreliggande studie är att barnmisshandel har negativ påverkan på anknytningsmönster och inre arbetsmodeller vilket skapar en mer negativ förväntan på samspel med andra och en lägre tilltro till att andra kan erbjuda stöd (se bl a Caldwell, 2013). Denna negativa förväntan skapar problem med jämnåriga och i vänskapsrelationer utifrån mer aggressivt bemötande, mer negativa tolkningar av sociala ledtrådar och högre känslighet för avvisande (se bl a Cullerton-Sen et al., 2008; Kim & Cicchetti, 2010). Att väljas bort av prosociala jämnåriga vidmakthåller och förstärker negativ förväntan på samspel med andra och är en risk för att söka sig till normbrytande sällskap (Andershed & Andershed, 2019). Utifrån dessa antaganden har följande hypoteser formulerats:

1. Det finns samband mellan utsatthet för barnmisshandel och upplevt stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga samt umgänge med normbrytande vänner.
2. Det finns skillnader mellan ungdomar som utsatts för barnmisshandel och ungdomar som inte utsatts gällande upplevt stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner.

Metod

Föreliggande studie genomfördes med en hypotesprövande design. Data från det longitudinella forskningsprojektet Longitudinal Research on Development in Adolescence (LoRDIA) användes. LoRDIA var ett samarbete mellan Hälsohögskolan i Jönköping och Göteborgs universitet, finansierat av FORTE, FORMAS, Vetenskapsrådet och VINNOVA. Datainsamling pågick från hösten 2013 till våren 2019 och genomfördes i fem vågor, de fyra första i form av enkäter och den femte i form av diagnostiska intervjuer. Syftet med LoRDIA var att studera ungdomars utveckling, särskilt avseende skolanpassning, trivsel, sociala nätverk, psykisk hälsa samt bruk av alkohol och droger (Gerdner & Ahlgren, 2013; Kapetanovic, 2019; Skoog & Kapetanovic, 2020).

Tillvägagångssätt

Före rekrytering av deltagare till forskningsprojektet informerades samtliga skolor i de fyra deltagande kommunerna om LoRDIA. Elever och lärare fick skriftlig information om studien och informationsbrev skickades till vårdnadshavare. Både elev

och vårdnadshavare behövde acceptera deltagande för att eleven skulle inkluderas i studien. Vid varje våg av datainsamling administrerades självskattningsformulär i pappersform till eleverna i deras klassrum. Deltagare ur LoRDIA:s forskningsteam närvarade och förklarade vid varje tillfälle syftet med studien, att deltagande var frivilligt och att alla svar behandlades konfidentiellt. Mängden frågor i skattningsformulären var omfattande med omkring 350 – 450 frågor i varje våg (Kapetanovic, 2019). Forskningsprojektet och datainsamlingen har godkänts av Regionala etikprövningsnämnden i Göteborg med separata etikgodkännanden för varje våg (No. T553-15 2015-07-31 för våg 3).

Deltagare

Totalt inbjöds 2108 elever från samtliga skolor i två mindre och två medelstora städer i Västra Götalands och Jönköpings län att delta i LoRDIA-projektet. Städerna motsvarar ungefärligen befolkningen i hela landet avseende utbildningsnivå, storlek och befolkning. Ungdomarna i studien motsvarar totalpopulationen av jämnåriga i landet avseende kön, ålder, etnicitet, skolprestation och skolfrånvaro (Hagborg, 2018). Av de tillfrågade valde 318 elever att inte delta, därmed bestod populationen för LoRDIA av 1780 elever. Datainsamling i Våg 1 påbörjades under hösten 2013 då eleverna gick i årskurs 6 respektive 7. Våg 2 genomfördes när eleverna gick i årskurs 7/8. Våg 3 genomfördes när eleverna gick i årskurs 8/9 med en extra våg året därpå, Våg 3b, för de elever som då gick i årskurs 9. Anledningen var att ha data för samtliga elever när de gick i årskurs 9. Våg 4 genomfördes när samtliga elever gick i årskurs 2 i gymnasiet och skedde därför i två omgångar. Den femte vågen bestod av diagnostiska intervjuer som genomfördes hösten 2018 till hösten 2019 (Gerdner & Ahlgren, 2013; Kapetanovic, 2019).

I föreliggande studie användes insamlade data från våg 3 då deltagarna gick i årskurs 8/9. Åldersspannet var 13 – 17 år ($M = 14.33$ $SD = 0.64$). Ett inklusionskriterium var att Childhood Trauma Questionnaire – Short Form (CTQ-SF) var ifylld varför det analytiska samplet bestod av 1307 deltagare. Fördelningen mellan kön var jämn med 50.3 % flickor och 49.7 % pojkar. Av deltagarna uppgav 40.4 % utsatthet för barnmisshandel och 59.6 % uppgav att de inte utsatts. Tabell 1 visar information om medelålder, kön, ekonomi, boendesituation och etnicitet för samtliga deltagare och fördelat mellan grupperna Ej utsatt för barnmisshandel och Utsatt för barnmisshandel. I Tabell 2 redovisas fördelning över de fem undergrupperna av barnmisshandel för gruppen som utsatts för barnmisshandel. Av ungdomarna som utsatts för barnmisshandel var 57.6 % utsatta för en typ av misshandel och 42.4 % var utsatta för två eller fler undergrupper av misshandel. Då en ungdom kunde vara utsatt för flera typer av barnmisshandel och därmed ingå i flera kategorier kunde den totala procenten överstiga 100 %.

Tabell 1.

Deskriptiva data för studiens deltagare fördelat mellan grupperna Ej utsatt för barnmisshandel och Utsatt för barnmisshandel.

	Ej utsatt för barnmisshandel <i>N</i> = 779 <i>n</i> (%)	Utsatt för barnmisshandel <i>N</i> = 528 <i>n</i> (%)	Totalt <i>N</i> = 1307 <i>n</i> (%)
Ålder	<i>M</i> = 14.30 <i>SD</i> = 0.63	<i>M</i> = 14.36 <i>SD</i> = 0.65	<i>M</i> = 14.33 <i>SD</i> = 0.64
Kön			
Flickor	404 (51.9)	254 (48.1)	658 (50.3)
Pojkar	375 (48.1)	274 (51.9)	649 (49.7)
Familjens ekonomi			
Mindre pengar än andra familjer	28 (3.6)	54 (10.3)	82 (6.3)
Lika mycket pengar som andra familjer	612 (79.4)	392 (74.5)	1004 (77.4)
Mer pengar än andra familjer	131 (17.0)	80 (15.2)	211 (16.3)
Boendesituation			
Med båda föräldrar	596 (77.9)	361 (69.0)	957 (74.3)
Växelvis	101 (13.2)	100 (19.1)	201 (15.6)
Med en förälder	66 (8.6)	58 (11.1)	124 (9.6)
Familjehem	2 (0.3)	4 (0.8)	6 (0.5)
Etnicitet			
Svensk	589 (76.1)	368 (70.6)	957 (73.9)
Annan	185 (23.9)	153 (29.4)	338 (26.1)

Tabell 2.

Andel i gruppen Utsatt för barnmisshandel utsatta för olika typer av barnmisshandel.

	Fysiska övergrepp <i>n</i> (%)	Känslomässiga övergrepp <i>n</i> (%)	Sexuella övergrepp <i>n</i> (%)	Fysisk försummelse <i>n</i> (%)	Känslomässig försummelse <i>n</i> (%)
Flickor	32 (12.6)	136 (53.5)	18 (7.1)	120 (47.2)	127 (50.0)
Pojkar	44 (16.1)	145 (52.9)	28 (10.2)	148 (54.0)	119 (43.4)
Totalt	76 (14.4)	281 (53.2)	46 (8.7)	268 (50.8)	246 (46.6)

Not. Total procent kan överstiga 100 % då deltagarna kan ingå i flera underkategorier.

Instrument

För att undersöka utsatthet för barnmisshandel användes Childhood Trauma Questionnaire – Short Form (CTQ-SF; Bernstein & Fink, 1998). CTQ-SF är ett retrospektivt självskattningsformulär för ungdomar och vuxna innehållande 28 påståenden. Studier har visat att både den engelska och den svenska versionen av CTQ-SF har god validitet (Bernstein et al., 2003; Gerdner & Allgulander, 2009). Påståendena avser upplevelser fram till tolv års ålder och är fördelade på delskalorna Fysiska övergrepp ($\alpha = .79$ i denna studies stickprov), Känslomässiga övergrepp ($\alpha = .69$), Sexuella övergrepp ($\alpha = .91$), Fysisk försummelse ($\alpha = .43$) och Känslomässig försummelse ($\alpha = .85$) samt en validitetsskala för att identifiera en idealiserad syn på familjen (Bernstein et al., 2003). Varje påstående inleds med frasen ”Under min uppväxt...”. Exempel på påståenden, ett från varje delskala, i den svenska versionen är: ”... sa personer i min familj sårande och kränkande saker till mig” (Känslomässiga övergrepp), ”... slog någon i familjen mig så hårt att jag fick blåmärken eller svullnader” (Fysiska övergrepp), ”... försökte någon att röra mig eller få mig att röra honom eller henne sexuellt” (Sexuella övergrepp), ”... var mina föräldrar så påverkade av alkohol eller droger att de inte kunde ta hand om familjen” (Fysisk försummelse) och ”... fanns det någon i min familj som hjälpte mig att känna mig viktig och betydelsefull” (Känslomässig försummelse, reverserad poängsättning). Svaren anges på en femgradig likertskala (*Aldrig sant till Mycket ofta sant*) och poängsätts 1 – 5, några påståenden poängsätts reverserat. Varje delskala summeras separat och kan ha ett värde på 5 – 25. Utifrån poäng avgörs grad av utsatthet för varje undergrupp av barnmisshandel: *Inget eller ringa problem*, *Visst till medelstort problem*, *Medelsvårt till svårt problem* och *Svårt till extremt problem*.

I denna studie dikotomiserades utsatthet för barnmisshandel och deltagarna fördelades i grupperna Utsatt för barnmisshandel och Ej utsatt för barnmisshandel. Deltagare vars svar i CTQ-SF hamnade i svårighetsgraden *Inget eller ringa problem* på samtliga delskalor ingick i gruppen Ej utsatt för misshandel, och de som angett svar vars poäng befann sig inom de övriga tre svårighetsgraderna på minst en delskala i CTQ-SF ingick i gruppen Utsatt för barnmisshandel. Följande gränsvärden användes i enlighet med manualen för respektive delskala: Fysiska övergrepp ≥ 8 , Känslomässiga övergrepp ≥ 9 , Sexuella övergrepp ≥ 6 , Fysisk försummelse ≥ 8 , Känslomässig försummelse ≥ 10 (Bernstein & Fink, 1998). Då deskriptiva analyser visade relativt stor överlappning mellan utsatthet för olika typer av barnmisshandel (se Tabell 2) beslutades att inte separera de olika undergrupperna i analyserna.

För att undersöka variablerna stöd från närmsta vän och konflikt med närmsta vän användes skattningsformuläret Mycket Viktig Person (MVP; Kendrick et al., 2012). Frågorna kommer ursprungligen från Friendship Quality Questionnaire (FQQ) som innehåller 40 frågor (Parker & Asher, 1993). FQQ har omarbetats av Kendrick med kollegor (2012) med frågor från delskalorna Konflikt och Stöd och tillit. I LoRDIA användes samtliga frågor från delskalan Konflikt och sex av elva frågor från delskalan Stöd och tillit. Frågorna besvaras i relation till den person respondenten ser som sin närmsta vän. Exempel på påståenden är ”håller sina löften” och ”vi blir ofta arga på varandra”. I FQQ anges svaren på en femgradig likertskala men i LoRDIA gjordes

skalan om till en tregradig likertskala (Skoog & Kapetanovic, 2020). Intern reliabilitet var $\alpha = .65$ för de inkluderade frågorna från delskalan Stöd och tillit och $\alpha = .84$ för delskalan Konflikt.

Delskalan Peer problems från Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ; Goodman et al., 1998) användes för att undersöka problem med jämnåriga. SDQ är ett screeningformulär avsett för barn och ungdomar upp till 16 år, i tre versioner avsedda att besvaras av föräldrar, lärare respektive självrapportering. Valideringsstudier av den svenska versionen har gjorts med tillfredsställande resultat (Malmberg et al., 2003; Svedin & Priebe, 2008). Totalt 25 påståenden är jämnt fördelade på delskalorna Emotional symptoms, Peer problems, Hyperactivity, Conduct problems och Pro-social. Svaren ges på en tregradig likertskala och genererar 0 – 2 poäng med reverserad poängsättning på några påståenden. Varje delskala kan därmed ge ett värde på 0 – 10 utifrån grad av problem (Goodman et al., 1998; Svedin & Priebe, 2008). På delskalan Peer problems har respondenten följande påståenden att ta ställning till: ”Jag är ofta för mig själv. Jag gör ofta saker ensam”, ”Jag har en eller flera kompisar”, ”Jämnåriga verkar gilla mig för det mesta”, ”Andra barn eller ungdomar retar eller mobbar mig” och ”Jag kommer bättre överens med vuxna än med jämnåriga”. Intern reliabilitet för Peer problems var $\alpha = .50$.

För att undersöka umgänge med normbrytande vänner användes det inom LoRDIA konstruerade skattningsformuläret Vet du ifall dina kompisar (de du oftast umgås med) har gjort något av följande? Skattningsformuläret innehåller sex frågor om vanners beteenden som kan besvaras med *ja* eller *nej*. Frågorna rör huruvida vänner varit involverade i stöld, förstörelse, inbrott, våld, drogförsäljning eller åkt fast för polisen. Skalans interna reliabilitet var $\alpha = .78$.

Dataanalys

Data analyserades kvantitativt med IBM SPSS Statistics, version 27. Inledningsvis gjordes deskriptiva analyser av deltagarna vilka redovisas i Tabell 1 och 2 ovan.

För att undersöka samband mellan utsatthet för barnmisshandel och relationer till jämnåriga gjordes Pearsons korrelationsanalys mellan utsatthet för barnmisshandel och stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga respektive normbrytande vänner. Signifikansnivå bestämdes till $p < .05$. För att avgöra sambandens styrka användes riktlinjer föreslagna av Cohen: $r = .10 - .29$ innebär ett svagt samband, $r = .30 - .49$ måttligt samband och $r = .50 - 1.00$ starkt samband (Pallant, 2020). Samma värden gäller för negativa resultat. För att undersöka hur mycket varians variablerna i varje korrelation delade kvadrerades r -värdet för respektive korrelation.

För att undersöka skillnader mellan ungdomar utsatta för barnmisshandel och ungdomar som inte utsatts gällande relationer till jämnåriga användes t -test för oberoende stickprov. Jämförelser gjordes mellan grupperna Utsatt för barnmisshandel och Ej utsatt för barnmisshandel avseende medelvärde på skalorna för stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner. Signifikansnivå bestämdes till $p < .05$ med tvåsidig

hypotesprövning. Normalfördelning i stickproven testades med Shapiro-Wilks test. För att kontrollera storleken, eller effektstyrkan, på eventuella skillnader användes Cohen's d med följande riktlinjer: $d = .20 - .49$ liten effektstyrka, $d = .50 - .79$ måttlig effektstyrka och $d \geq .80$ stor effektstyrka (Borg & Westerlund, 2006; Pallant, 2020).

Anledningen till att göra både Pearsons korrelationsanalys och t -test för oberoende stickprov var att dels undersöka huruvida ett graderat samband förelåg och för att kontrollera om det fanns en signifikant skillnad mellan ungdomar som utsatts för barnmisshandel och kontrollgrupp (ungdomar som inte utsatts för barnmisshandel) avseende de undersökta variablerna.

Resultat

Följande hypoteser undersöktes: (1) Det finns samband mellan utsatthet för barnmisshandel och upplevt stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga samt umgänge med normbrytande vänner. (2) Det finns skillnader mellan ungdomar som utsatts för barnmisshandel och ungdomar som inte utsatts gällande upplevt stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner.

Samband mellan barnmisshandel och relationer till jämnåriga

Pearsons korrelationsanalys visade på signifikanta samband för barnmisshandel och samtliga undersökta variabler. I Tabell 3 redovisas korrelationer mellan barnmisshandel och stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga respektive umgänge med normbrytande vänner.

Det fanns ett svagt negativt samband mellan utsatthet för barnmisshandel och upplevt stöd från närmsta vän ($r = -.269$, $p < .001$). Högre grad av utsatthet hade samband med lägre nivå av stöd från närmsta vän. Utsatthet för barnmisshandel förklarade 7.2 % av variansen i stöd från närmsta vän.

Utsatthet för barnmisshandel och upplevd grad av konflikt med närmsta vän hade ett svagt samband ($r = .152$, $p < .001$), där högre grad av utsatthet hade samband med högre nivåer av konflikt med närmsta vän. Utsatthet för barnmisshandel förklarade 2.3 % av variansen i konflikt med närmsta vän.

Det fanns också ett svagt samband mellan utsatthet för barnmisshandel och umgänge med normbrytande vänner ($r = .226$, $p < .001$). Högre grad av utsatthet hade samband med umgänge med vänner som i högre utsträckning ägnar sig åt normbrytande beteenden. Utsatthet för barnmisshandel förklarade 5.1 % av variansen för umgänge med normbrytande vänner.

Det starkaste sambandet fanns mellan utsatthet för barnmisshandel och problem med jämnåriga ($r = .345$, $p < .001$). Sambandet var måttligt, där högre grad av utsatthet hade samband med högre grad av problem med jämnåriga. Utsatthet för barnmisshandel förklarade 11.9 % av variansen för problem med jämnåriga.

Tabell 3.

Resultat av Pearsons korrelationsanalys för samband mellan utsatthet för barnmisshandel och stöd respektive konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner.

	1	2	3	4	5
1. Barnmisshandel	-	-.269**	.152**	.345**	.226**
2. Stöd närmsta vän		-	-.152**	-.238**	-.074*
3. Konflikt närmsta vän			-	.113**	.117**
4. Problem med jämnåriga				-	.049
5. Normbrytande vänner					-

* $p < .05$; ** $p < .001$

Jämförelser avseende relationer till jämnåriga

Fyra t -test för oberoende stickprov genomfördes för att jämföra grupperna Utsatt för barnmisshandel och Ej utsatt för barnmisshandel avseende stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga respektive umgänge med normbrytande vänner. Shapiro-Wilks test var signifikant för samtliga skalor ($p < .001$) vilket innebär att fördelningen av data var signifikant skild från normalfördelningskurvan för varje skala. Då stickproven för grupperna var stora (Utsatt $n = 528$, Ej utsatt $n = 779$) och då t -test visat sig vara mindre känsligt för snedfördelade data än man tidigare trott (Borg & Westerlund, 2006) användes t -test trots att data inte var normalfördelad. Levene's test var signifikant ($p < .05$) för samtliga t -test varpå antagandet om homogen varians för populationerna inte var uppfyllt. Därmed användes justerade frihetsgrader.

Tabell 4 visar resultaten av t -test för oberoende stickprov avseende jämförelser mellan grupperna Utsatt för barnmisshandel och Ej utsatt för barnmisshandel för variablerna stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga respektive umgänge med normbrytande vänner.

Analys med t -test visade signifikanta skillnader mellan grupperna Utsatt för barnmisshandel och Ej utsatt för barnmisshandel avseende stöd från närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner. Gruppen Utsatt för barnmisshandel rapporterade signifikant lägre nivåer av stöd från närmsta vän än gruppen Ej utsatt för barnmisshandel. Cohen's d visade att skillnaden mellan grupperna var liten ($d = .45$). Det fanns också en signifikant skillnad gällande umgänge med normbrytande vänner där ungdomar som utsatts för barnmisshandel hade vänner som i högre grad uppgavs ägna sig åt normbrytande beteenden än ungdomar som inte utsatts. Cohen's d visade på liten skillnad mellan grupperna ($d = .23$). Den största skillnaden förelåg avseende problem med jämnåriga. Ungdomar som utsatts för barnmisshandel

rapporterade signifikant högre grad av problem med jämnåriga än ungdomar som inte utsatts och Cohen's d visade på måttlig skillnad mellan grupperna ($d = .54$). Det fanns ingen signifikant skillnad mellan grupperna Utsatt för barnmisshandel och Ej utsatt för barnmisshandel avseende konflikt med närmsta vän.

Tabell 4.

Resultat av t-test för oberoende stickprov mellan grupperna Utsatt för barnmisshandel och Ej utsatt för barnmisshandel avseende relation till närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner.

	Utsatt för barnmisshandel			Ej utsatt för barnmisshandel			t	df	p	d
	n	M	SD	n	M	SD				
Stöd	515	15.26	2.97	767	16.35	1.99	7.36	822.29	< .001	.45
Konflikt	510	5.39	1.87	766	5.27	1.77	-1.09	1047.71	.278	.06
Problem	523	2.31	1.75	775	1.48	1.34	-9.15	922.66	< .001	.54
Vänner	513	7.28	1.71	766	6.92	1.44	-3.89	966.43	< .001	.23

Not. Effektstyrka enligt Cohen's d : .20 – .49 = liten, .50 – .79 = måttlig, $\geq .80$ = stor (Pallant, 2020).

Diskussion

Barnmisshandel har konstaterats kunna leda till många och omfattande negativa konsekvenser för den som utsätts. Forskning har visat att bland annat anknytningsproblematik (Cyr et al., 2010) och svårigheter i socialt samspel (Kim & Cicchetti, 2010) är konsekvenser av barnmisshandel. Den teoretiska utgångspunkten i denna studie var anknytningsteorin och dess påverkan på relaterande till andra genom livet. Utifrån det var antagandena att barnmisshandel genom negativ påverkan på de inre arbetsmodellerna skapar problem i relationer till jämnåriga, till följd av lägre tillit till andra och mer negativ förväntan på socialt samspel. Utifrån dessa antaganden undersöktes följande hypoteser: (1) Det finns samband mellan utsatthet för barnmisshandel och upplevt stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga samt umgänge med normbrytande vänner. (2) Det finns skillnader mellan ungdomar som utsatts för barnmisshandel och ungdomar som inte utsatts gällande upplevt stöd från närmsta vän, konflikt med närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner.

Resultat av genomförda analyser visade att utsatthet för barnmisshandel var relaterat till lägre nivåer av stöd från närmst vän, umgänge med mer normbrytande vänner och högre grad av problem med jämnåriga. Ungdomar som varit utsatta för barnmisshandel uppgav lägre stöd från närmsta vän, högre grad av problem med

jämnåriga och umgänge med mer normbrytande vänner än ungdomar som inte varit utsatta för barnmisshandel. Däremot fanns inga skillnader för konflikt med närmsta vän.

Barnmisshandel och stöd från närmsta vän

Utsatthet för barnmisshandel var relaterat till lägre nivåer av uppfattat stöd från närmsta vän och ungdomar som utsatts för barnmisshandel upplevde lägre grad av stöd från närmsta vän än ungdomar som inte utsatts för barnmisshandel. Resultaten bör dock tolkas med viss försiktighet då skillnaden mellan grupperna var liten. Utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv kan en förklaring till sambandet vara att individer utvecklat ett otryggt anknytningsmönster till följd av utsatthet för barnmisshandel, vilket kan ta sig uttryck i känslomässigt självförsörjande alternativt starkt beroende av andra och rädsla att bli lämnad. Detta skulle stödja tidigare studiers resultat att otrygg och/eller desorganiserad anknytning är överrepresenterade bland personer som utsatts för barnmisshandel (Baer & Daly Martinez, 2006; Roisman et al., 2017) och att dessa anknytningsmönster bland annat kan leda till lägre tilltro till att andra stöttar (Caldwell, 2013). Det är möjligt att rädsla för att bli lämnad kan öka känsligheten för att tolka vänners beteende och handlingar som svek eller bristande stöd. Bristande tilltro till andra och till att vara värd andras omtanke och stöd kan vara ett skäl att inte involvera sig lika djupt i vänskapsrelationer vilket försvårar möjligheten till ömsesidighet och förtrolighet. Ytligare vänskapsrelationer erbjuder sannolikt lägre grad av ömsesidighet och känslomässig intimitet vilket kan upplevas som lägre stöd. Zimmermann (2004) fann att ungdomar med undvikande anknytningsmönster beskrev sig som känslomässigt oberoende och inte värderade vänskapsrelationer lika högt. Det kan stödja resonemanget att dessa individer inte involverar sig lika djupt i vänskapsrelationer och därmed upplever lägre nivåer av stöd från närmsta vän.

Barnmisshandel och problem med jämnåriga

Utsatthet för barnmisshandel och problem med jämnåriga hade det starkaste sambandet och visade störst skillnader mellan ungdomar som varit utsatta för barnmisshandel och ungdomar som inte varit utsatta för barnmisshandel. Dessa resultat är i linje med ett stort antal studier som påvisat att barn och unga som utsatts för barnmisshandel i högre utsträckning väljs bort av jämnåriga som en följd av att de visar bristande sociala färdigheter, beteendeproblem och aggressivitet (Bolger & Patterson, 2001; Caldwell, 2013; Kim & Cicchetti, 2010). Barnmisshandel kan genom påverkan på de inre arbetsmodellerna skapa en mer negativ förväntan på samspel med andra vilket leder till att omgivningen bemöts på ett sätt som orsakar negativt samspel. Detta vidmakthåller och förstärker den negativa uppfattningen, ett mönster som Caldwell (2013) beskriver. Barn med desorganiserat anknytningsmönster beskrivs uppvisa motsägelsefulla och märkliga beteenden i situationer där anknytningssystemet aktiveras. Det är möjligt att dessa barn kan bete sig på avvikande sätt i sociala situationer som andra har svårt att förstå och bemöta, vilket leder till att jämnåriga drar sig undan.

Fynden belyser vikten av att hjälpa utsatta barn att öka sociala färdigheter och förmåga till självreglering för att minska risken för sociala problem och de risker det medför att bli bortvald av jämnåriga.

Barnmisshandel och umgänge med normbrytande vänner

Jämnårigas betydelse för och påverkan på individen i ungdomsåren är välbelagda (Allen et al., 2006; Waldrip et al., 2008) och umgänge med normbrytande vänner är en känd riskfaktor för att själv ägna sig åt normbrytande och kriminellt beteende (Andershed & Andershed, 2019). Resultaten i denna studie visade att utsatthet för barnmisshandel hade samband med umgänge med normbrytande vänner, och det fanns skillnader mellan ungdomar som utsatts för barnmisshandel och ungdomar som inte utsatts gällande i vilken utsträckning vänner ägnade sig åt normbrytande beteenden. Skillnaden mellan grupperna var dock liten varför resultaten bör tolkas med viss försiktighet. Valet att umgås med normbrytande vänner kan vara en följd av att ha avvisats av prosociala jämnåriga på grund av aggressivitet och/eller bristande sociala färdigheter vilket är i enlighet med vad tidigare studier visat (Andershed & Andershed, 2019; Bolger & Patterson, 2001; Bohut Bonnen, 2014; Kim & Cicchetti, 2010). Confluence model, en modell introducerad av Dishion med kollegor (1994, refererad till i Kornienko et al., 2020), innebär att ungdomar som avvisats av jämnåriga söker sig till andra jämnåriga som också visar avvikande/normbrytande beteenden och att umgänget sedan förstärker det problematiska beteendet. Handley med kollegor (2019) förde utifrån confluence model resonemanget att antisocialt eller normbrytande beteende grundläggs av föräldrarna i familjer där barnmisshandel förekommer. Barnet lär sig att använda tvingande strategier och aggressivitet i samspel med andra. Detta resonemang kan förklara resultaten i denna studie, genom att ungdomen till följd av problematiskt beteende väljs bort av prosociala jämnåriga och då väljer att umgås med normbrytande vänner vilket förstärker det negativa beteendet som grundlagts i barndomen.

Då ett måttligt samband mellan utsatthet för barnmisshandel och problem med jämnåriga påvisades är det möjligt att problem med jämnåriga medierar sambandet mellan utsatthet för barnmisshandel och umgänge med normbrytande vänner. Vidare forskning skulle kunna undersöka denna möjlighet, förslagsvis genom att använda longitudinell design.

Barnmisshandel och konflikt med närmsta vän

Det fanns ett svagt samband mellan utsatthet för barnmisshandel och konflikt med närmsta vän men vid jämförelser fanns ingen skillnad mellan ungdomar som utsatts för barnmisshandel och ungdomar som inte utsatts. Detta var förvånande då det finns ett gediget forskningsunderlag som visar att de som utsatts för barnmisshandel oftare uppvisar svårigheter med självreglering, högre aggressivitet och ökad mängd konflikter med vänner än de som inte utsatts (Bolger & Patterson, 2001; Cullerton-Sen et al., 2008; Handley et al., 2019; Saferstein et al., 2005; Zimmermann, 2004). Orsakerna till

att inga skillnader mellan grupperna fanns trots ett svagt samband mellan utsatthet för barnmisshandel och konflikt med närmsta vän kan ha en metodologisk förklaring. Dikotomisering av en variabel kan ha negativ påverkan på bland annat effektstorlek och statistisk signifikans (MacCallum et al., 2002). Då konflikt med närmsta vän hade ett svagt samband, det svagaste av de undersökta variablerna, med utsatthet för barnmisshandel är det troligt att dikotomiseringen av utsatthet för barnmisshandel gjorde att ingen signifikant skillnad förelåg mellan grupperna.

En förklaring till det svaga sambandet skulle kunna vara att gränserna för vad som uppfattas vara ilska och irritation är flyttade till följd av att ha vuxit upp i en miljö där aggressivitet och bristande gensvar varit vardag, vilket ofta är fallet i familjer där barnmisshandel förekommer. Förskjutna gränser för vad som uppfattas som ilska, irritation och andra negativa känslor i samspel med andra skulle därmed kunna leda till undersvar i skattningsformulär som mäter detta.

En annan förklaring till det uteblivna resultatet gällande konflikt med närmsta vän kan vara att ungdomar som avvisats söker sig till likasinnade i enlighet med confluence model (Handley et al., 2019; Kornienko et al., 2020) och tillsammans vänder aggressivitet och andra potentiellt konfliktskapande egenskaper utåt istället för mot varandra. Istället för att visa aggressivitet mot varandra och ha konflikter sinsemellan riktas aggressiviteten mot andra, utanför dyaden. Reijntjes med kollegor (2010) presenterade möjligheten att barn riktar ilskan mot dem som väljer bort dem, inte mot människor i allmänhet, vilket kan stödja denna förklaringsmodell. En rekommendation för kommande studier är att undersöka hur Reijntjes resonemang och confluence model kan förklara att ungdomar som utsatts för barnmisshandel trots ökad mängd problem med jämnåriga och lägre tillit till närmsta vän inte tycks ha ökad mängd konflikter med närmsta vän.

Ytterligare en möjlig förklaring kan vara återhållsamhet med att visa ilska och irritation i samspel med närmsta vän för att inte riskera att bli övergiven. Saferstein (2005) fann att ungdomar med otrygg anknytning hade lägre tilltro till att deras vänskapsrelationer skulle hålla för svårigheter och problem. Detta skulle kunna vara en anledning att vara återhållsam med att visa negativa känslor i samspel med närmsta vän. Forskningsunderlag för ökad mängd konflikter med vänner talar dock emot dessa resonemang. En anledning till att resultaten i denna studie skiljer sig från vad andra funnit kan bero på urvalets sammansättning. Cullerton-Sen med kollegor (2008) och Kaufman och Cicchetti (1989) fann att fysiska övergrepp var den starkaste prediktorn för aggressivitet. Även Music (2011) fann i likhet med detta att de som utsatts för övergrepp var mer aggressiva medan de som utsatts för försummelse var mer tillbakadragna. I denna studie rapporterades betydligt högre nivåer av fysisk och känslomässig försummelse samt lägre nivåer av fysiska övergrepp än i Jernbros och Janssons (2016) kartläggning. Den högre andelen ungdomar som utsatts för försummelse och tidigare fynd som visar att dessa barn i högre utsträckning är tillbakadragna kan tala för mindre mängd visad aggressivitet i samspel med närmsta vän. Studier har också visat att misshandlade barn visar högre känslighet för att uppfatta arga ansiktsuttryck, vilket kan vara en adaptiv mekanism genom att offer för misshandel har större uppmärksamhet för potentiellt farliga stimuli (Ardizzi et al., 2015). I samspel med vänner skulle det kunna visa sig genom att ungdomar som utsatts för

barnmisshandel är snabbare att tolka vänners ansiktsuttryck som ilska och då agerar för att dämpa den uppfattade ilskan så att konflikter inte uppstår.

Styrkor och begränsningar

Studien har ett antal begränsningar, vilka behöver tas hänsyn till när dess fynd tolkas. Barnmisshandel är på många sätt komplicerat att studera, det är ett komplext samspel mellan sårbarhetsfaktorer och skyddsfaktorer som avgör hur en individ drabbas av utsattheten. Det är också ett problem som är komplicerat att undersöka då det ger upphov till etiska svårigheter. CTQ-SF är av retrospektiv natur vilket gör att forskare inte behöver ta ställning till att agera eller inte då händelserna ligger bakåt i tiden. Trots att CTQ-SF fokuserar på tidigare händelser går det inte att uttala sig om sambandens riktning då ifyllandet av samtliga skattningsformulär skedde vid samma tillfälle. Roisman med kollegor (2017) problematiserar också kring att använda retrospektiva rapporter för misshandel då deltagarna utifrån ämnets känsliga karaktär tenderar att undersvara. De kan då felaktigt inkluderas i gruppen som inte utsatts vilket påverkar resultaten. Att använda longitudinell design gör att problemet med retrospektiva svar kan undvikas och att slutsatser om kausalitet kan dras. Det finns dock påtagliga etiska svårigheter med en sådan design. Av etiska skäl är det inte heller möjligt att undersöka effekter av misshandel i experiment då det inte är en variabel som går att manipulera.

Att enbart använda data från självrapportering kan också vara problematiskt. Deltagarna svarar utifrån sin subjektiva upplevelse och deras uppgifter bekräftas inte av andra källor. Det är möjligt att göra genom föräldra- och/eller lärarskattningar eller så kallade "peer nominations" där jämnåriga får skatta exempelvis vilka de helst umgås med och vilka de helst undviker. Ett problem med att mäta barnmisshandel med föräldraskattningar är att det finns stor risk för undersvar till följd av att barnmisshandel inte är accepterat av samhället. Det kan därmed ligga i föräldrarnas intresse att tona ned sådana uppgifter. Uppgifter från socialtjänst om barnmisshandel kan vara ett alternativ men mörkertalet är stort och alla som utsätts för barnmisshandel kommer inte till myndigheters kännedom.

Ytterligare en begränsning att beakta är att bakgrundsvariabler som kan tillföra förklaringsvärde, exempelvis ekonomi, boendesituation, kön och etnicitet, inte kontrollerats för. Cyr med kollegor (2010) konstaterade i en metastudie att socioekonomiska riskfaktorer såsom låg inkomst, etnisk minoritet och ensamstående mamma hade en kumulativ negativ effekt på barns anknytning. Barn som exponerats för fem riskfaktorer eller fler löpte lika hög risk som misshandlade barn att utveckla desorganiserad anknytning (Cyr et al., 2010). Att inkludera dessa bakgrundsvariabler i analysen hade därmed kunnat tillföra förklaringsvärde för utfallsvariablerna.

En begränsning med denna studie är också att deltagarnas svar avseende barnmisshandel dikotomiserades till att vara utsatt eller inte utsatt. När en variabel dikotomiseras påverkas bland annat effektstorlek, power och statistisk signifikans negativt (MacCallum et al., 2002) vilket medför att det är svårare att upptäcka samband. Mer information hade kunnat genereras om annan statistisk metod valts, exempelvis regressionsanalys, då grad av utsatthet är en faktor som visat sig ha betydelse för hur

svåra konsekvenserna av barnmisshandel riskerar att bli. Det kan också finnas skäl att kontrollera för typ av misshandel, multiutsatthet och varaktighet. Sperry (2008) fick exempelvis signifikanta resultat först när hon separerade övergrepp och försummelse avseende känslighet för avvisande. Bolger och Patterson (2001) fann inga signifikanta skillnader när olika typer av misshandel undersöktes separat men fann att kronicitet hade betydelse. Studier som undersökt könsskillnader visar heterogena resultat, där vissa funnit signifikanta skillnader och andra inte (Handley, 2019). Anledningen till att inte göra några ytterligare indelningar i föreliggande studie var att grupperna riskerade att bli för små och möjligheterna att dra slutsatser därmed skulle minska betydligt.

Instrumenten som använts har både förtjänster och problem. CTQ-SF är ett välanvänt instrument för att bedöma utsatthet för barnmisshandel och studier har påvisat god validitet. Delskalorna visar acceptabel till god intern reliabilitet med undantag för delskalan Fysisk försummelse som visar låg intern reliabilitet vilket är ett problem som visat sig i valideringsstudier. Gerdner och Allgulander (2009) menade att problemet tycks ligga i frågornas konstruktion då studier i flera länder påvisat låg intern reliabilitet. I likhet med CTQ är SDQ ett frekvent använt instrument som finns översatt till många språk. Peer Problems, delskalan från SDQ som använts för att mäta problem med jämnåriga, visar låg intern reliabilitet. Detta har återkommande visat sig i valideringsstudier (Goodman, 2001; Svedin & Priebe, 2008) vilket talar för att det i likhet med ovanstående resonemang ligger i frågornas konstruktion. Då problem med jämnåriga var den variabel som visade starkast samband med barnmisshandel och då det är ett fynd som många tidigare studier funnit talar det dock för att skalan trots allt mäter vad den avser mäta.

En styrka med denna studie är ett stort urval jämfört med många studier som undersöker barnmisshandel och relationer till jämnåriga, vilket ger god power. Deltagarna motsvarar också ungefärligen landets ungdomar avseende en rad parametrar, på individ-, familje- och demografisk nivå, vilket gör att slutsatserna kan antas ha god generaliserbarhet. En styrka är också att denna studie parallellt undersökte barnmisshandel och relationer till jämnåriga avseende nära vänskapsrelationer, problem med jämnåriga och normbrytande vänner.

Implikationer för forskning och praktik

Barnmisshandel är ett problem som utöver samhällsekonomiska kostnader skapar stort personligt lidande. Bland de många negativa konsekvenser som barnmisshandel kan orsaka hos den som utsätts finns sociala svårigheter med utanförskap och ökad psykisk ohälsa som följd. Barnmisshandel är också ett problem som ofta förs vidare mellan generationer då de som utsatts för misshandel som barn har högre sannolikhet att använda dysfunktionella föräldrabeteenden och utsätta sina barn för misshandel (Ban & Oh, 2016; Caldwell, 2013; WHO, 2020). Trots att Sverige vid internationella jämförelser befinner sig på en låg nivå vad gäller barnmisshandel och våld mot barn i uppfostringssyfte uppgav drygt 40 procent av ungdomarna i denna studie att de utsatts för någon form av barnmisshandel. Siffrorna stämmer relativt väl överens med de siffror som Jernbro och Jansson (2016) presenterade i sin nationella kartläggning. Utsatthet för

flera typer av barnmisshandel, så kallad multiutsatthet, är vanligt förekommande. Detta belyser vikten av aktivt arbete och insatser för att hindra och förebygga vuxnas utövande av våld mot barn.

Professionella som kommer i kontakt med barn och familjer, exempelvis personal på förskola och skola, barnavårdscentral och liknande, behöver utbildning i att upptäcka tecken på utsatthet. Barn som uppvisar svårigheter behöver få stöd för att inte riskera att hamna utanför den sociala gemenskapen med jämnåriga. Professionellas skyldighet att orosanmäla till socialtjänst vid misstanke om att barn far illa behöver också poängteras. Socialtjänst behöver agera snabbare och mer kraftfullt för att skydda barnet vid utsatthet för barnmisshandel. Min uppfattning efter att i många år ha arbetat inom ungdomsvården är att insatser ofta sätts in för sent och sällan är tillräckliga för att åstadkomma nödvändiga förändringar. Ett barnrättsperspektiv måste intas, i vilket barnets rättigheter kompromisslöst överväger föräldrarnas när barnet far illa. Det är av stor vikt att fånga upp problemen i ett tidigt skede och rikta stöd och insatser mot såväl föräldrarna som mot det utsatta barnet. Det finns ett fåtal evidensbaserade föräldraträningsprogram som är inriktade mot att förebygga barnmisshandel (Melander Hagborg et al., 2017). Utöver att utsattheten behöver brytas och barnet kan behöva flyttas från den destruktiva miljön är det nödvändigt att rikta insatser mot barnet, inte bara mot föräldrarna. Schultz med kollegor (2009) fann att social kompetens var en stark skyddsfaktor för normalt fungerande trots utsatthet för barnmisshandel vilket belyser vikten av att hjälpa utsatta barn att öka sociala färdigheter och förmåga till självreglering för att minska risken för sociala problem och de risker det medför att bli bortvald av jämnåriga.

Studien bidrar till kunskapsmassan genom att påvisa sambanden mellan utsatthet för barnmisshandel och lägre stöd från närmsta vän, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner. Fynden belyser sambanden mellan utsatthet för barnmisshandel och problem i relationer till vänner och jämnåriga. Något förvånande var att inga signifikanta skillnader förelåg mellan grupperna avseende konflikt med närmsta vän trots att svårigheter med känsloreglering, sociala färdigheter och aggressivitet är välbelagda konsekvenser av barnmisshandel (Caldwell, 2013; Jernbro & Jansson, 2016; WHO, 2020), svårigheter som bör öka risken för konflikter med andra. Detta kan ha metodologiska orsaker, vilket nämns som en begränsning ovan. Kommande studier skulle med hjälp av annan statistisk metod kunna undersöka samband mellan utsatthet för barnmisshandel och konflikt med närmsta vän. För vidare forskning rekommenderas även att undersöka huruvida problem med jämnåriga medierar sambandet mellan utsatthet för barnmisshandel och umgänge med normbrytande vänner.

Framtida studier kan öka förståelsen genom att undersöka könsskillnader och bakgrundsvariablers påverkan då det finns studier som visat att dessa faktorer kan ha betydelse för utfallet. Det är även ett återkommande fynd att grad av utsatthet har betydelse för utfallet varför kommande studier med fördel kan inriktas mot att jämföra konsekvenser utifrån svårighetsgrad av utsatthet. Självrapportering av utsatthet för barnmisshandel, vänskapsrelationer, problem med jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner kan också kompletteras med lärarskattning, föräldraskattning och ”peer nominations” för att ge en mer nyanserad bild av variablerna.

Slutsatser

Resultaten i denna studie visar att barnmisshandel har samband med vänskapsrelationer, relationer till jämnåriga och umgänge med normbrytande vänner. Eftersom vänner och goda relationer till jämnåriga är en viktig faktor för utveckling av sociala färdigheter och psykiskt välmående, och eftersom barn utsatta för misshandel ofta har problem i samspel med andra, är det av stor vikt att hjälpa barn som konstaterats vara utsatta för misshandel att utveckla dessa förmågor. Vänskapsrelationer och goda relationer till prosociala jämnåriga kan utgöra ett skydd mot negativa konsekvenser av barnmisshandel. När barnet till följd av bristande sociala färdigheter riskerar att väljas bort av jämnåriga missas möjligheter till den sociala utveckling umgänget genererar och barnet halkar efter ytterligare. Följden riskerar att bli utveckling av kriminalitet och utanförskap med svåra följder för såväl individ som samhälle. Vidare forskning behövs för att förstå hur faktorer samverkar för negativa konsekvenser i sociala relationer och hur barnet på bästa sätt kan hjälpas så att de negativa effekterna av utsattheten mildras. Prioritet är dock att bryta den onda cirkel där barnmisshandel ofta förs vidare mellan generationer genom att agera vid oro för barnets välmående och att alltid inta ett barnrättsperspektiv.

Referenser

- Allen, B. (2011). The use and abuse of attachment theory in clinical practice with maltreated children, part 1: Diagnosis and assessment. *Trauma, Violence and Abuse, 12*(1), 3 – 12. Doi: <https://doi.org/10.1177/1524838010386811>
- Allen, J. P., Porter, M. R., & McFarland, F. C. (2006). Leaders and followers in adolescent close friendships: Susceptibility to peer influence as a predictor of risky behavior, friendship instability, and depression. *Development and Psychopathology, 18*, 155 – 172. Doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579406060093>
- Ammerman, R. T., Cassisi, J. E., Hersen, M., & Van Hasselt, V. B. (1986). Consequences of physical abuse and neglect in children. *Clinical Psychology Review, 6*, 291 – 310. Doi: [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(86\)90003-6](https://doi.org/10.1016/0272-7358(86)90003-6)
- Andershed, A-K, & Andershed, H. (2019). Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken. I *Barn och unga som begår brott. Kunskapsstöd för socialtjänsten om att identifiera, utreda och bedöma behov*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Ardizzi, M., Martini, F., Umiltà, M. A., Evangelista, V., Ravera, R., & Gallese, V. (2015). Impact of child maltreatment on the recognition of facial expressions of emotions. *PLoS ONE 10*(10). Doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0141732>
- Badr, H. E., Naser, J., Al-Zaabi, A., Al-Zaedi, A., Al-Munefi, K., Al-Houli, S., & Al-Rashidi, D. (2018). Childhood maltreatment: A predictor of mental health problems among adolescents and young adults. *Child Abuse & Neglect, 80*, 161 – 171. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.03.011>

- Ban, J., & Oh, I. (2016). Mediating effects of teacher and peer relationships between parental abuse/neglect and emotional/behavioral problems. *Child Abuse & Neglect*, *61*, 35 – 42. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.09.010>
- Baer, J. C., & Daly Martinez, C. (2006). Child maltreatment and insecure attachment: a meta-analysis. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, *24*(3), 187 – 197. Doi: <https://doi.org/10.1080/02646830600821231>
- Bernstein, D. P., & Fink, L. (1998). *Childhood Trauma Questionnaire: A Retrospective self-report*. San Antonio, TX: The Psychological Corporation.
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., Stokes, J., Handelsman, L., Medrano, M., Desmond, D., & Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse & Neglect*, *27*, 169 – 190. Doi: [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00541-0](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00541-0)
- Bohut Bonnen, W. (2014). *An examination of predictors of peer relations in early adolescence: Child maltreatment, family functioning, and temperament*. Opublicerad doktorsavhandling, Fielding Graduate University: School of psychology, Santa Barbara, USA.
- Bolger, K. E., & Patterson, C. J. (2001). Developmental pathways from child maltreatment to peer rejection. *Child Development*, *72*(2), 549 – 568. Doi: <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00296>
- Bolger, K. E., Patterson C. J., & Kupersmidt, J. B. (1998). Peer relationships and self-esteem among children who have been maltreated. *Child Development*, *69* (4), 1171 – 1197. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06166.x>
- Borg, E., & Westerlund, J. (2006). *Statistik för beteendevetare* (2:a upplagan). Stockholm: Liber.
- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds. I. Aetiology and psychopathology in the light of attachment theory. *British Journal of Psychiatry*, *130*, 201 – 210. Doi: <https://doi.org/10.1192/bjp.130.3.201>
- Braverman, A. M. (2015). *Investigating the effects of abuse, social cognition, and social relations on internalizing*. Opublicerad doktorsavhandling, St John's University: Department of School Psychology, New York, USA.
- Caldwell, J. G. (2013). *The far-reaching effects of child maltreatment: A conceptual model and series of studies from an attachment theory perspective*. Opublicerad doktorsavhandling, University of California: Office of graduate studies, Davis, USA.
- Chapple, C. L., Tyler, K. A., & Bersani, B. E. (2005). Child neglect and adolescent violence: Examining the effects of self-control and peer rejection. *Violence and Victims*, *20*(1), 39 – 53. Doi: <https://doi.org/10.1891/vivi.2005.20.1.39>
- Cullerton-Sen, C., Cassidy, A. R., Murray-Close, D., Cicchetti, D., Crick, N. R., & Rogosch, F. A. (2008). Childhood maltreatment and the development of relational and physical aggression: The importance of a gender-informed approach. *Child Development*. *79*(6), 1736 – 1751. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2008.01222.x>
- Cyr, C., Euser, E. M., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van Ijzendoorn, M. H. (2010). Attachment security and disorganization in maltreating and high-risk families: A series of meta-analyses. *Development and Psychopathology*, *22*, 87 – 108. Doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579409990289>

- Farrell, A. D., Thompson, E. L., & Mehari, K. R. (2017). Dimensions of peer influences and their relationship to adolescents' aggression, other problem behaviors and prosocial behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 46, 1351 – 1369. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0601-4>
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults. The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245 – 258. Doi: [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)
- Flynn, M., Cicchetti, D., & Rogosch, F. (2014). The prospective contribution of childhood maltreatment to low self-worth, low relationship quality, and symptomatology across adolescence: A developmental-organizational perspective. *Developmental Psychology*, 50(9), 2165 – 2175. Doi: <https://doi.org/10.1037/a0037162>
- Folger, S. F., & O'Dougherty Wright, M. (2013). Altering risk following child maltreatment: Family and friend support as protective factors. *Journal of Family Violence*, 28, 325 – 337. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10896-013-9510-4>
- Gerdner, A., & Ahlgren, T. (2013). Tonårsutveckling – en studie som följer ungdomar genom tonåren. Hämtat 2021-01-07 från <http://center.hj.se/download/18.44e7478e1596bf552ea1b58/1520583293380/LoRDIA%20-%20folder.pdf>
- Gerdner, A., & Allgulander, C. (2009). Psychometric properties of the Swedish version of the Childhood Trauma Questionnaire-Short Form (CTQ-SF). *Nordic Journal of Psychiatry*, 63(2), 160 – 170. Doi: <https://doi.org/10.1080/08039480802514366>
- Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40(11), 1337 – 1345. Doi: <https://doi.org/10.1097/00004583-200111000-00015>
- Goodman, R., Meltzer, H., & Bailey, V. (1998). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A pilot study on the validity of the self-report version. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 7, 125 – 130. Doi: <https://doi.org/10.1007/s007870050057>
- Hagborg, J. (2018). Child maltreatment and its association with school factors and mental health in early adolescence. Opublicerad licentiatuppsats, Göteborgs universitet: Psykologiska institutionen, Göteborg.
- Handley, E. D., Russotti, J., Rogosch, F. A., Cicchetti, D. (2019). Developmental cascades from child maltreatment to negative friend and romantic interactions in emerging adulthood. *Development and Psychopathology*, 31, 1649 – 1659. Doi: <https://doi.org/10.1017/S095457941900124X>
- Heerde, J. A., & Hemphill, S. A. (2018). Examination of associations between informal help-seeking behavior, social support, and adolescent psychosocial outcomes: A meta-analysis. *Developmental Review*, 47, 44 – 62. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.dr.2017.10.001>
- Hesse, E., & Main, M. (2006). Frightened, threatening, and dissociative parental behavior: Theory and associations with parental adult attachment interview

- status and infant disorganization. *Development and Psychopathology*, 18, 309 – 343. Doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579406060172>
- Higgins, D. (2004). Differentiating between child maltreatment experiences. *Family Matters*, 69, 50 – 55.
- Hughes, K., Bellis, M. A., Hardcastle, K. A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C., Jones, L., & Dunne, M. P. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: A systematic review and meta-analysis. *Lancet Public Health*, 2, e356 – e366. Doi: [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(17\)30118-4](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(17)30118-4)
- Jernbro, C., & Jansson, S. (2016). *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Kapetanovic, S. (2019). *Mutual actions – Developmental links between aspects of the parent-adolescent relationship and adolescent risk behaviors*. Opublicerad doktorsavhandling, Jönköpings universitet: Hälsohögskolan, Jönköping. Doi: <https://doi.org/10.1037/fam0000436>
- Kaufman, J., & Cicchetti, D. (1989). Effects of maltreatment on school-aged children's socioemotional development: Assessments in a day-camp setting. *Developmental psychology*, 25(4), 516 – 524. Doi: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.4.516>
- Kendrick, K., Jutengren, G., & Stattin, H. (2012). The protective role of supportive friends against bullying perpetration and victimization. *Journal of Adolescence*, 35, 1069 – 1080. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.02.014>
- Kim, J., & Cicchetti, D. (2010). Longitudinal pathways linking child maltreatment, emotion regulation, peer relations, and psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(6), 706 – 716. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2009.02202.x>
- Kornienko, O., Ha, T. & Dishion, T. J. (2020). Dynamic pathways between rejection and antisocial behavior in peer networks: Update and test of confluence model. *Development and Psychopathology*, 32, 175 – 188. Doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579418001645>
- MacCallum, R. C., Zhang, S., Preacher, K. J., & Rucker, D. D. (2002). On the practice of dichotomization of quantitative variables. *Psychological Methods*, 7(1), 19 – 40. Doi: <https://doi.org/10.1037/1082-989X.7.1.19>
- Main, M. (2000). The organized categories of infant, child, and adult attachment: Flexible vs. inflexible attention under attachment-related stress. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 48(4), 1055 – 1096. Doi: <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/00030651000480041801>
- Malmberg, M., Rydell, A-M., & Smedje, H. (2003). Validity of the Swedish version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ-Swe). *Nordic Journal of Psychiatry*, 57(5), 357 – 363. Doi: <https://doi.org/10.1080/08039480310002697>
- Melander Hagborg, J., Tidefors, I., & Fahlke, C. (2017). Gender differences in the association between emotional maltreatment with mental, emotional, and behavioral problems in Swedish adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 67, 249 – 259. Doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.02.033>
- Miller-Johnson, S., Coie, J. D., Maumary-Gremaud, A., Bierman, K., & the Conduct Problems Prevention Research Group. (2002). Peer rejection and aggression and early starter models of conduct disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(3), 217 – 230. Doi: <https://doi.org/10.1023/A:1015198612049>

- Morton, N., & Browne, K. D. (1998). Theory and observation of attachment and its relation to child maltreatment: A review. *Child Abuse & Neglect*, 22(11), 1093 – 1104. Doi: [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(98\)00088-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(98)00088-X)
- Music, G. (2011). Trauma, helpfulness and selfishness: the effect of abuse and neglect on altruistic, moral and prosocial capacities. *Journal of Child Psychotherapy*, 37(2), 113 – 128. Doi: <https://doi.org/10.1080/0075417X.2011.581466>
- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual. A step by step guide to data analysis using the IBM SPSS (7:e upplagan)*. London: McGraw-Hill Education.
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29(4), 611 – 621. Doi: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.29.4.611>
- Raby, K. L., Labella, M. H., Martin, J., Carlson, E. A., & Roisman, G. I. (2017). Childhood abuse and neglect and insecure attachment states of mind in adulthood: Prospective, longitudinal evidence from a high-risk sample. *Development and Psychopathology*, 29, 347 – 363. Doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579417000037>
- Reijntjes, A., Thomaes, S., Bushman, B. J., Boelen, P. A., Orobio de Castro, B., & Telch, M. J. (2010). The outcast-lash-out effect in youth: Alienation increases aggression following peer rejection. *Psychological Science*, 21(10), 1394 – 1398. Doi: <https://doi.org/10.1177/0956797610381509>
- Riva Crugnola, C., Ierardi, E., Bottini, M., Verganti, C., & Albizzati, A. (2019). Childhood experiences of maltreatment, reflective functioning and attachment in adolescent and young adult mothers: Effects on mother-infant interaction and emotion regulation. *Child Abuse & Neglect*, 93, 277 – 290. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.03.024>
- Roisman, G. I., Rogosch, F. A., Cicchetti, D., Groh, A. M., Haltigan, J. D., Haydon, K. C., Holland, A. S., & Steele, R. D. (2017). Attachment states of mind and inferred childhood experiences in maltreated and comparison adolescents from low-income families. *Development and Psychopathology*, 29, 337 – 345. Doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579417000025>
- Saferstein, J. A., Neimeyer, G. J., & Hagans, C. L. (2005). Attachment as a predictor of friendship qualities in college youth. *Social Behavior and Personality*, 33(8), 767 – 776. Doi: <https://doi.org/10.2224/sbp.2005.33.8.767>
- Salokangas, R. K. R., From, T., Luutonen, S., & Hietala, J. (2018). Adverse childhood experiences leads to perceived negative attitude of others and the effect on adverse childhood experiences on depression in adulthood is mediated via negative attitude of others. *European psychiatry*, 54, 27 – 34. Doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.eurpsy.2018.06.011>
- Schultz, D., Tharp-Taylor, S., Haviland, A., & Jaycox, L. (2009). The relationship between protective factors and outcomes for children investigated for maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 33, 684 – 698. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.04.004>
- SFS (1949:381). Föräldrabalk. (SFS 1949:381). Sveriges Riksdag, Justitiedepartementet. Hämtat 2020-11-17 från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381

- Skoog, T., & Kapetanovic, S. (2020). The role of relational support in the longitudinal links between adolescent sexual harassment victimization and psychological health. *Development and Psychopathology*, 1 – 13. Doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579420000565>
- SOU (2001:72). *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*. Kommittén mot barnmisshandels slutbetänkande. (SOU 2001:72). Stockholm: Socialdepartementet.
- Sperry, D. M. (2008). *Rejection sensitivity and hostile attribution bias in maltreated children*. Opublicerad doktorsavhandling, Southern Illinois University: Department of psychology, Carbondale, USA.
- Svedin, C. G., & Priebe, G. (2008). The Strengths and Difficulties Questionnaire as a screening instrument in a community sample of high school seniors in Sweden. *Nordic Journal of Psychiatry*, 62(3), 225 – 232. Doi: <https://doi.org/10.1080/08039480801984032>
- Van Ijzendoorn, M. H., Schuengel, C., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (1999). Disorganized attachment in early childhood: Meta-analysis of precursors, concomitants, and sequelae. *Development and Psychopathology*, 11, 225 – 249. Doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579499002035>
- Waldrip, A. M., Malcolm, K. T., & Jensen-Campbell, L. A. (2008). With a little help from your friends: The importance of high-quality friendships on early adolescent adjustment. *Social Development*, 17(4), 832 – 852. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00476.x>
- World Health Organization, WHO (2020). Child maltreatment. Hämtat 2021-01-25 från <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
- Zimmermann, P. (2004). Attachment representations and characteristics of friendship relations during adolescence. *Journal of Experimental Child Psychology*, 88, 83 – 101. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2004.02.002>